ÑAPA

AMIGOE

ZATERDAG 9 APRIL 1988

Weekend Bijlage

Antilliaans verhaal is uniek document

Auteur Ted Schouten:

''Volkeren zijn geneigd vervelende hoogtepunten uit hun geschiedenis te verdoezelen''

door Hans Vaders

"DE ANTILLIAAN BESTAAT naar mijn gevoel als 'entiteit', maar dan wel verbonden met het Koninkrijk. In de werkelijke zin van het woord -en daar zijn Luis Daal en ik vanuit gegaan in onze uitgave 'Antilliaans Verhaal'- heb je slechts te maken met pure eilands-gemeenschappen. En daar heb je dan bijvoorbeeld de Arubaan, de Sabaan en de St. Maartenaar. Zelf heb ik het gevoel, gezien mijn ervaring in Nederland, dat het Antilliaan zijn eerst dan aan de orde komt, wanneer de eilandbewoner zich in Nederland vestigt. Dan is hij opeens een Antilliaan geworden", aldus Arubaan Ted Schouten. "Laat ik benadrukken, dit is in ieder geval mijn mening. De Antilliaan wordt pas Antilliaan wanneer hij zich buiten zijn eigen kleine, beschermde eilandgemeenschap beweegt".

Ted Schouten en co-auteur van 'Antilliaans Verhaal', de in Den Haag woonachtige Luis H. Daal, hebben ieder voor zich een bepaald gedeelte van de Antilliaanse geschiedenis beschreven. "We zijn uitgegaan van een twintigtal hoogtepunten. Op basis daarvan hebben we een verdeling gemaakt",zegt Schouten. "Zo werd het bijvoorbeeld duidelijk dat ik meer kennis had van de moderne geschiedenis, terwijl Luis alles afwist van Brion en de Zuid-Amerikaanse onafhankelijkheids- strijd. Je wisselt dan je werkstukken uit, combineert en zo ontstaat een visie op een lijn".

TED SCHOUTEN

In eerste instantie was er overigens verhaal noch t.v.-documentaire. Slechts een synopsis van Daal. Op basis van deze synopsis is de documentaire uiteindelijk gemaakt."In de loop van de produktie is van de zijde van de NOS, de Nederlandse Omroep Stichting, de opdracht afgekomen om ter ondersteuning en begeleiding van de serie een boek te schrijven. TV-serie en boek zijn, voor zover ik kan bekijken, in Nederland uitermate positief ontvangen. Het is echter nog te vroeg om definitief te juichen, want de cijfers omtrent kijkdichtheid en beoordeling zijn nog niet binnen. Wat het boek betreft is het ook heel moeilijk om momenteel precies na te gaan hoe de verkoop loopt. De Walburg Pers heeft in totaal 5000 exemplaren gedrukt en voor mijn vertrek naar de Antillen heb ik van de uitgeverij gehoord dat veel Nederlandse boekhandels erg enthousiast zijn", aldus journalist en t.v.-producent Ted Schouten, die in 1986 naar Nederland emigreerde.

BRUGFUNCTIE

"Beide produkten, de serie en het boek, hebben zonder meer een brugfunctie. Dat is een ding wat zeker is. Het hangt echter uiteindelijk maar af van van de instelling van de Nederlandse kijker en lezer. Een kwestie van 'openstelling'. Wanneer dat gebeurt dan zal hij geconfronteerd worden met een aantal nuanceringen die reden tot reflectie geven. Want er is in wezen nog steeds bitter weinig over de Antillen in Nederland bekend.

Ter illustratie: ik sprak kortgeleden met een prominent Nederlands t.v.-journalist over de matige aandacht die in de media aan de Antillen wordt gegeven. Toen werd mij duidelijk gemaakt dat na 'Antilliaans Verhaal' voor de eilanden niets meer gepland stond. 'We komen in 1996 wel weer eens kijken' vertrouwde deze topman mij toe. Een duidelijker indicatie kan mijns inziens niet gegeven worden. Hetzelfde verschijnsel doet zich voor bij de meeste Nederlandse kranten, die slechts minimale aandacht in hun kolommen besteden aan het gebeuren overzee. Een bijzonder trieste zaak...

STEREOTYPEN

Uiteraard hebben Luis Daal en ik in ons boek ook zaken aangeraakt die door anderen al eens eerder belicht zijn. Het gaat in dit geval echter om de optiek. Voor ons was het van belang om bepaalde zaken naar voren te brengen vanuit de gedachtenwereld van de Antilliaan zelf... In het verleden bleef de publiciteit over dit tropische Koninkrijksdeel niet vrij van een hele serie Nederlandse stereotypen, die maar al te vaak de gestalte aannamen van korte, kritische oprispingen van van bevooroordeelde berichtgevers die, getooid met de Europese vakantie-bril, hun observaties verwerkten in scherpe, doorgaans sombere analyses, alvorens zich weer per KLM huiswaarts te spoeden. Eeuwenlang is de Antilliaanse realiteit bestudeerd en in zwaarlijvige reisboeken en documenten voor het nageslacht vastgelegd door Europees-talige 'deskundigen', het meest door Nederlanders. Onvermijdelijke consequentie van dit alles was, dat dit wel moest leiden tot een geschiedkundige opvatting die niet helemaal herkenbaar is voor een Antilliaans landskind.

Er zijn aanwijsbare plaatsen in ons boek",vervolgt Schouten, "waar wij tussen de regels door kritiek spuien op bepaalde gebeurtenissen die zich op de Antillen hebben voorgedaan. Belangrijk is het in dit verband dat het nu eens niet de kritische Nederlander is die deze passages neerschrijft, maar dat wij hetzelf zijn. De Antilliaan is -naar mijn mening- zonder twijfel een flexibel mens, anders had hij zich niet door de decennia heen als zelfstandige 'entiteit' kunnen manifesteren. Hij heeft geleerd van andere culturen, die hem eerst wezensvreemd overkwamen en hij heeft zich aangeleerd bepaalde elementen uit die culturen te integreren in zijn eigen bestaan.

ONDERDRUKKING

Tussen haakjes, de buitenstaander kan zich natuurlijk nooit op stel en sprong indringen in een andere cultuur. Daar moet je je de tijd voor nemen. Het neemt ettelijke jaren.

Neem de Nederlandse contractant, die voor een periode van drie jaar naar de eilanden komt, zo iemand krijgt in negen van de tien gevallen nooit enige 'voeling' met de Antillen. In het eerste jaar van zijn verblijf is hij druk doende zich te vestigen. Het tweede jaar realiseert hij zich dat hij halverwege de rit is en dat er nog een paar interessante trekpleisters op het vasteland bekeken moeten worden. Het derde jaar staat dan in het teken van het komende afscheid. Zo'n onderwijzer dringt natuurlijk nooit door tot het wezen van de Antilliaan, waar dan nog bijkomt dat de vrienden- en kennissenkring van onze leraar vaak in hoofdzaak uit lotgenoten bestaat.

Ik denk overigens", benadrukt Ted Schouten, "dat het woord 'onderdrukking' bij de Antilliaanse bevolking een erg zwaarwegend begrip is. Want heel lang heeft de autochtone bevolking moeten aanvaarden, dat de belangrijkste posten binnen de gemeenschap werden ingenomen door Nederlanders. Een zekere wisselwerking tussen Nederlander en Antilliaan is er natuurlijk wel geweest. De Antilliaan heeft ook uit de Nederlandse cultuur zekere elementen weten te genereren, maar dit noem ik in vele gevallen een kwestie van puur overleven, bijvoorbeeld wanneer je spreekt over de slaventijd. Je moet je dan maar trachten aan te passen aan de vigerende situatie en mijns inziens is de Antilliaan daar wonderwel in geslaagd! Je past je aan aan de overheerser en neemt uiteindelijk tot op zekere hoogte zijn plaats in...

CULTUURPOLITIEK

En hoe het dan staat met de assimilatie van de overgebleven Nederlanders? Ik ken legio voorbeelden van mensen die zich een jaar of dertig geleden op de eilanden hebben gevestigd en er nog steeds niet in zijn geslaagd om de papiamentse taal machtig te worden. Dit zijn overigens veelal mensen uit de vorige generatie, uitgezonden door bijvoorbeeld een groot concern, mensen die constant in hetzelfde kringetje ronddraaiden met het verlof van zes maanden naar Nederland op de koop toe. Er zijn echter ook mensen te vinden die na vijf jaar vloeiend papiaments spreken. Dat noem ik assimilatie..."

Ted Schouten meent dat de Nederlandse overheid in het verleden wel degelijk een bepaalde cultuurpolitiek heeft gevoerd. "Maar of dit bewust is gebeurd? Wanneer je een administratieve, Nederlands- sprekende top hebt in de gemeenschap en de wetgeving en tal van andere uitingen geschieden in het Nederlands, dan kan je je alsnog afvragen of we te maken hebben met een bewuste keus. Maar in een koloniale periode is het niet meer dan logisch dat de bewindhebbers hun eigen landstaal gebruiken om hun contacten met het moederland te onderhouden.

LUIS DAAL

OMBUIGING

Ik denk dat we er zelf debet aan zijn, zeker na de autonomie, dat onze politici het Nederlands bleven gebruiken in hun dagelijkse werkzaamheden. Daarnaast zien we nu echter de consequenties van een te snelle ombuiging naar de landstaal. Want als je weet dat je kinderen na de middelbare school naar Nederland moeten gaan om daar verder te studeren, dan wil je ook dat die kinderen hier een goede opleiding in het Nederlands krijgen, zodat ze met die doorstroming naar hogere opleidingen geen noemenswaardige problemen hebben. Er zijn nu diepgaande discussies gaande over de volledige introductie van het papiamentu op de lokale scholen. Die introductie -zo deze er door komt- moet echter uitermate voorzichtig geschieden en geenszins van de ene op de andere dag. Ik kan overigens niet stellen -gezien de omstandigheden in het verleden- dat de Nederlandse taal op de eilanden er is 'doorgedrukt'. Nee, veel eerder werd het papiamentu als volwaardige taal genegeerd.

De Antilliaan is een flexibel mens

De Antillen verkeert momenteel in een overgangsfase", aldus de auteur van 'Antilliaans Verhaal'. Al geloof ik dat met name de lokale politici nog niet geheel onderkennen dat, met de status aparte van Aruba, of men nu wil of niet, deze gevoelige materie in een duidelijke stroomversnelling is geraakt. Besef daarnaast dat St. Maarten daadwerkelijk de rol van Aruba heeft overgenomen. Het hek is bij wijze van spreken van de dam en het zal volgens mij toch wel een moeilijke zaak worden om de vijf eilanden bijeen te houden. Men kan echter nog alle kanten op in zo'n overgangsfase. Het kan het zoeken zijn naar een eigen Antilliaanse identiteit, maar ik vrees toch dat het meer een zoeken zal worden naar een eigen eilandelijke identiteit!"

ENGELSE VERSIE

Schouten vertelt dat kortgeleden 150 exemplaren van 'Antilliaans Verhaal' per luchtpost op Curaçao arriveerden, maar dat die reeds binnen drie dagen waren uitverkocht. Volgende week zal er een nieuwe, grotere zending in de boekhandel liggen. De uitgever overweegt een Engelse versie, maar "dan moet er voor zo'n versie wel aantoonbare belangstelling bestaan, niet in de laatste plaats bij de diverse eilandsbesturen". De auteur spreekt in dit verband over een historisch verantwoord werk, dat ook de wat minder prettige episodes uit de Antilliaanse geschiedenis op een nuchtere manier belicht.

"Blijkbaar en zoiets is bij de meeste volkeren niet ongewoon, zijn er in de geschiedenis een aantal hoogtepunten, waaraan men liever stilzwijgend voorbijgaat. Ik denk hierbij onder meer aan de gebeurtenissen van 30 mei 1969. Men moet echter niet vergeten dat 30 mei een enorme invloed heeft gehad op de ontwikkeling van de Antillen. Had de 30e mei niet plaatsgevonden, had Nederland op verzoek geen mariniers ingezet, dan waren er naar alle waarschijnlijkheid in Nederland geen stemmen opgegaan om de eilanden zo snel mogelijk, als het enigszins kon 'per kerende post', onafhankelijk te maken. Dan was die hele discussie waarschijnlijk nog niet losgebrand met nu, als voorlopig uitvloeisel, de status aparte van Aruba. Zo kan je bijvoorbeeld ook niet heen om de uitgesproken invloed die een instituut als de West-Indische Compagnie heeft gehad op het reilen en zeilen van de eilanden.

Ongetwijfeld zullen er in 'Antilliaans Verhaal' feitelijkheden aan de orde komen, waarvan gezegd kan worden dat die op een lijn liggen met datgene wat andere geschiedschrijvers reeds in het verleden te berde gebracht hebben. Er is echter een groot verschil. Dit keer komt de Antilliaan zelf aan het woord! 'Antilliaans Verhaal' is een boek voor en door Antillianen geworden en dat maakt het tot een uniek document".